

La història (nacional) com a el·lipsi

L'historiador Ferran Garcia-Oliver pensa que alguns dels paràmetres de l'anàlisi històrica que feia Pere Maria Orts en l'entrevista publicada en el número 538 d'aquest setmanari ja no són vigents.

Ja posats a la moda de les enquestes, algú podria muntar-ne una adreçada als usuaris –pocs, no m'estic de conèixer-ho– de la història. Un apartat essencial hauria d'aïllar la galeria almogàver amb un qüestionari específic que recolliria preguntes com ara: “Per a què serveix la història nacional? Trieu entre aquestes tres possibilitats: a) per a conèixer el nostre passat col·lectiu; b) per a difondre les gestes i progressos com a poble; c) per a passar l'estona”.

Siga quin siga el balanç entre voluntaristes, patriotes i escèptics, hi hauria implícita l'elusió d'una resposta que, sovint, no gosem de formular a les classes: en la història, nacional, busquem una confortable comoditat. Vull dir, la solució bona, bonica i barata al rosari de desgràcies que ens han acompanyat d'ençà del testament de Guifré el Pelós; una solució que passa per trobar l'origen de tots els “mals” en agents patògens externs que, d'una manera o altra, ens alliberen de les pròpies responsabilitats. La història de consum popular dels Països Catalans –si més no la que se serveix en la safata d'aproximació, resums i manifestos programàtics– fa l'efecte d'una història espectral, poblada per fantasmes malastrucs i vampirs que ens han xuclat la sang fins al moll dels ossos. Així les coses, la història catalana és un plany permanent, que a un servidor li produeix un badall immens.

L'entrevista que en Pere Maria Orts concedí a aquestes pàgines d'EL TEMPS (núm. 538) ha estat feliçment comentada per la família almogàver o amb sensibilitats nacionalistes, i ha merescut elogiosos comentaris com a aportació lúcida i valenta. Aquesta recepció em plau de debò, perquè, d'una part, confirma que hi ha un públic àvid d'història, si és ben cuinada, i d'altra, ens adverteix que ja ens aniria bé als professionals del ram baixar-nos de tant en tant dels graons de la sublim erudició, per tal d'escometre indagacions a la manera d'assaig descarnat sobre els tombs col·lectius del país, del llarg país que va de l'Albera al Segura. Però, la monolítica seguretat amb què en Pere Maria Orts ha fet repàs i compte de qüestions essencials eternament debatudes a casa nostra m'ha desconcertat, si més no. Entre altres raons perquè un acaba amb la impressió de recular en els paràmetres de l'anàlisi històrica, que en el seu moment foren operatius, però que tanmateix han estat revisats en aquests últims trenta anys per l'enorme progrés, conceptual i de recerca, historiogràfic.

Ei catàleg de les nostres desgràcies col·lectives pren consistència a Muret, quan l'esquinç del somni occità. La natural projecció del Principat se situava enllà de les Corberes, com una autèntica *vocació ultrapirinenca*. L'horitzó és Europa o,

poèticament formulat, les terres de la gent neta, noble, culta, rica i lliure, desvetllada i feliç. Àfrica començava a l'Ebre (ben mirat, de les Rambles estant, avui dia, sembla que les coses no hagen canviat gaire). Doncs bé, creure que Catalunya actuava com un tot orgànic a principis del segle XIII és excessiu, per dir-ho d'alguna manera: mai, Catalunya, s'ha presentat com un bloc harmònic. Els vincles de la noblesa feudal s'estenien pel país dels càtars i trobadors; però els interessos emergents del capital comercial miraven ja cap a la Mediterrània sencera. Abans, hi havia Tudellén i Cazola, i més abans encara els circuits de trashumància, les paries i els mercenaris *francs*, catalans, entre els *saqàliba* del Sarq al-Andalus. Després, és la burgesia de Perpinyà, Barcelona o Girona, hebreus inclosos, la que empeny la *natural* davallada cap sud, i per aquesta raó s'avança a subvencionar al Conqueridor la campanya militar. Què és el que hauria passat si l'empresa de Muret haguera reeixit, pot donar llustre a moltes tertúlies de cafè, i ben poca cosa més. Creure que Catalunya hauria acabat francesa és ben legítim, però si Castella ja no ens ha deixat anar de catalans pel món, no sé com hauria paït això d'anar de francesos. A primeries del Doscents, el futur –econòmic i polític– del país se situava en les fèrtils hortes andalusines, en la llana del Maestrat, en els ports de Ciutat i València, com a vies d'enllaç amb Granada, el nord d'Àfrica i Llevant. Els romàntics del segle XIX que brodaren els encaixos occitans i ignoraven el sud; la història i les idees polítiques que se'n deriven, fins ara mateix, són hereves d'aquesta impostura.

Si algú, doncs, podia vertebrar el país era la força expansiva de la ciutat (i de l'estat, cada volta més vigorós). Més encara, els únics capaços de *pensar-lo* de cap a peus foren els mercaders: en les cartes credencials d'un de Sineu, de Xàtiva o de Tamarit de la Llitera, de viatge a Alexandria o Palerm, resava la condició de catalans. Els senyors ducs Alfons el Vell i Alfons el Jove no van vertebrar res, si no són els seus dominis. Però això no és cap desqualificació, és una obvietat resultant de la seua condició nobiliar. Caps d'una de les cases més poderoses dels Països Catalans, s'implicaren en bàndols i més aviat escanyaren els rivals més dèbils, la petita noblesa.

Ai dels Verntallat, dels Martorell o dels Marc! Heus ací una de les frontisses essencials de l'escenari social que desapareix dins el toll de l'endeutament, els imponderables fisiològics i sota la pressió dels grans. No tinc espai per ocupar-me'n, tot i que en esmentar-los apel·le a les *interioritats*,

a jutjar amb prudència els suats recursos de Casp i dels Trastàmara. En història, per a bé i per a mal, les preguntes són senzilles però empenyadorament complicades. Ja Fuster parlava dels "dèficits" primigenis, constitutius, orgànics del País Valencià. I l'home tenia més raó que un sant. Sobre aquestes mancances s'endegaren uns "progressos" —permeteu-me l'ambigüitat del mot— que predisposaren el país, tots els Països Catalans, a doloroses claudicacions. Sigui com vulga, el tomb és d'una colossal complexitat que defuig la sim-

plicitat de l'acció d'una dinastia forastera. Només, i ja per acabar, advertiré de les contradiccions de *classe* que esclata-ven amb virulència a les acaballes del Quatrecent: quants Santàngel, quants mercaders importadors de la Biga interposaren els seus propis interessos —que, mira per on, sovint coincidien amb els de la monarquia de Ferran II, cada volta més *hispanica*— als del país? D'això ara en diuen traïdor, però Déu me'n guard, d'una invectiva impròpia d'un historiad-
dor, tan usual en el vocabulari patrioter.

ARXIU

Jaume I amb els seus consellers. A primeries del Doscents, el futur del país se situava en les fèrtils hortes andalusines, en la llana del Maestrat, en els ports de Ciutat i València.

Tot just aquest és el perill que sura en la lectura de la història en clau de l'etern enemic, o d'un destí d'infortunis. La història dels Països Catalans no és sols 1213, 1521, 1714 o 1939; també hi ha remences reialistes, mascarats, botiflers, franquistes... i *blaveros*. En el vessament d'una història plena de comoditats en el bol del nacionalisme polític es fa, amb freqüència, el lípsi dels incòmodes desajustaments interns. I, ben mirat, l'escamoteig no ens immunitza dels fracassos, en termes polítics, per descomptat. **Ferran Garcia-Oliver**